

QON TOMIRLAR TORAYISHINING ASOSIY SABABLARI VA ZAMONAVIY DAVOLASH USULLARI

Choriyev Og'abek Oltinbek o'g'li

Hamroqulov Jahongir Akbar o'g'li

Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro davlat tibbiyot instituti talabalari

Annotatsiya: Qon tomirlari (arteriyalar) tananing barcha qismlariga kislorod va ozuqa moddalar yetkazib beradi.

Ba'zida tomirlarda yog' to'planishlari - toshmalar paydo bo'ladi. Ular tufayli tomirlar torayib boradi, qattiqlashadi, organlarga qon va kislorod yetkazib berish qiyinlashadi. Ushbu maqolada ham aynan qon tomirlar torayishining asosiy sabablari, moyillik tug'diruvchi faktorlar, ularni oldini olish va zamonaviy davo usullari haqida ma'lumotlar berilgan.

Qolaversa maqola keltirilgan ma'lumotlar aynan qon tomir torayishini va uni davolash usullarini o'rganuvchilar uchun ham foydali hisoblanadi.

Kalit so'zlar: arteroskleroz, vazokonstriksiya, angiospazm, xolesterin, gipertenziya, aritmiya endarterektomiya, stent, shuntlash

ОСНОВНЫЕ ПРИЧИНЫ СУЖЕНИЯ КРОВЕНОСНЫХ СОСУДОВ И СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ЛЕЧЕНИЯ

Чориев Огабек Олтинбек угли

Хамрокулов Жахонгир Акбар угли

Студенты Бухарского государственного медицинского института имени Абу Али ибн Сины

Аннотация: Кровеносные сосуды (артерии) доставляют кислород и питательные вещества ко всем частям тела.

Иногда появляются жировые скопления в венах – высыпания. Из-за них сосуды сужаются, твердеют, становится трудно снабжать органы кровью и кислородом.

В данной статье также представлена информация об основных причинах сужения сосудов, предрасполагающих факторах, их профилактике и современных методах лечения.

Кроме того, информация, представленная в статье, будет полезна тем, кто изучает атеросклероз и методы его лечения.

Ключевые слова: атеросклероз, вазоконстрикция, ангиоспазм, холестерин, артериальная гипертензия, аритмия, эндартерэктомия, стент, шунтирование.

THE MAIN CAUSES OF BLOOD VESSEL NARROWING AND MODERN TREATMENT METHODS

Choriyev Ogabek Oltinbek ugli

Hamroqulov Jahongir Akbar ugli

Students of Bukhara State Medical Institute named after Abu Ali Ibn Sina

Abstract: Blood vessels (arteries) deliver oxygen and nutrients to all parts of the body.

Sometimes fat accumulations in the veins - rashes appear. Due to them, the vessels narrow, harden, and it becomes difficult to supply blood and oxygen to the organs. This article also provides information about the main causes of narrowing of blood vessels, predisposing factors, their prevention and modern methods of treatment.

In addition, the information presented in the article is useful for those who study atherosclerosis and its treatment methods.

Keywords: arteriosclerosis, vasoconstriction, angiospasm, cholesterol, hypertension, arrhythmia, endarterectomy, stent, shunting

Kirish: Qon tomirlar tomirlar torayishi xavfli patologik holatdir va bunda tomirlar torayib qon aylanish buziladi. Oddiy holatda inson tanasining organlari asta-sekin bo'shashishi va qisqarishi kerak, buning natijasida qon tananing barcha qismlariga o'tkaziladi. Qon tomirlarining normal holati uchun odam faol hayot tarzini olib borishi va doimo harakatlanishi kerak. Bu barcha tizimlarning ishlashiga ijobiy ta'sir qiladi.

Angiospazm bilan tomirlar juda qattiq tortilib, torayib keta boshlaydi. Shu sababli, ular qonni tana bo'ylab normal taqsimlashni to'xtaydi, buning natijasida kislorod yetishmovchiligi paydo bo'ladi. Agar bu miyada sodir bo'lsa, u fikrlash jarayonlari, muvofiqlashtirish muammolari bo'lgan odamni qo'zg'atishi va kuchli bosh og'rig'iga sabab bo'lishi mumkin.

Oyoq-qo'llarda qon tomirlarining spazmlari paydo bo'lganda, og'riq sindromi qo'l yoki oyoqlarda lokalizatsiya qilinadi. Bunday hodisalar har doim ham o'ta xavfli emas. Ba'zi hollarda angiospazm norma hisoblanadi. Bu tananing turli omillarga himoya reaksiyasi sifatida sodir bo'lishi mumkin. Misol uchun, agar odam sovuq bo'lsa yoki u qon ketishidan aziyat chekayotgan bo'lsa, unda bu holda qon yo'qotishni to'xtatish uchun vazospazm zarur chora hisoblanadi.

Bunday holatlar hatto his-tuyg'ular bilan ham qo'zg'alishi mumkin. Misol uchun, odam qo'rqib ketganda, uning tomirlari torayib, terining oqarishiga olib keladi. Tomirlar torayishing 3 ta turi farqlanadi aniq, o'rtacha, pereferik.

Asosiy qism: Qon tomirlar torayishing asosiy sababi xolesterin blyashkalari arteriyalar devorida o'tirib qolishi. Ular o'sib kattalashib, qon tomir bo'shlig'I asta-sekin torayib boradi va butunlay yopilib qolishi mumkin. Yoki blyashka tomir harakati bo'ylab harakatlanib kichik tomirlarga tiqilib qolishi mumkin Xolesterin miqdorining ko'payishi ko'pincha quyidagi holatlarda yuzaga keladi.

- ateroskleroz
- qandli diabet
- gipertenziya

- semizlik
- vaskulit

Qon tomirlarining torayishi dorilarni nojo'ya ta'siri natijasida kelib chiqishi mumkin. Bularning bir nechta guruhleri mavjud. masalan antidepressantlar, Parkinson kasalligi, dekonjestanlar, immunosupressantlar, epinefrin va migrenga qarshi dorilar.

Stress kabi psixologik holatlar qon tomirlarining torayishiga olib kelishi mumkin, bu qon aylanishiga ta'sir qiladi. Bu holat odatda asablarning ishiga ta'sir qiladi va yurak urishining ritm buzilishlarini keltirib chiqaradi. Ushbu patologiyani ko'rinishini qo'zg'atadigan bir qator xavf omillari mavjud. Chekuvchilar va alkogolizm eng ko'p zarar ko'radi.

Qo'rg'oshin yoki uglerod disulfidi bilan ishlaydiganlar ham xavf guruhlariga kiradilar Qon tomirlar torayishining turli xil davolash usullari mavjud. Konservativ va Operativ usulda olib boriladi.

Zamonaviy davolash usullariga quyidagilarni misol qilish mumkin:

- Stelektomiya-bo'yin-ko'krak gangliyasini olib tashlash
- Translumbal angioplastika-pereferik arteriyalarning translyumbal balonli angioplastikasi
- Endoprotezlash
- Alloshuntlash-pereferik venalardan foydalanib yangi tomir o'zanini hosil qilish
- Endarterektomiya-tomir bo'shligidagi arterosklerotik blyashka olib tashlash
- Endovaskulyar dilyatatsiya va stentlash

Oldini olish maqsadida quyidagi tafsiyalarni berish mumkin:

- ✓ Zararli odatlarni tashlash
- ✓ Doimiy ravishda sport bilan shug'ullanish
- ✓ Yog'li ovqatlar iste'molini cheklash
- ✓ Meva va sabzavotlarni ko'proq iste'mol qilish
- ✓ Stress va asabiylashishdan cheklanish
- ✓ Qon bosimini doimiy nazorat qilib turish

Xulosa: Maqolada qon tomirlar torayishining sabablari va uni davolashning zamonaviy usullari keltirilgan.

Bir nechta qon tomirlar torayishi sabablari, moyillik tugʻdiruvchi faktorlar va zamonaviy davolash usullari bundan tashqari oldini olish uchun tafsiyalar keltirib oʻtilgan. Xulosa qilib aytsak har qanday zamonaviy davolash usullarini ham kamchiliklari bor. Individual kelib chiqib biron usul tanlanadi.

Umuman olganda qon tomirlar torayishi sabablarini va zamonaviy davolash usullarini oʻrganish uchun yaxshi manba boʻlib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Yoqubova Goʻyoxon Qoʻchqorovna. (2022). Yurak qon-tomir kasalliklarini davolash jismoniy tarbiyasi. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(9), 80–81.
2. Kumar, Abbas, Fausto: Robbins and Cotran Pathologic Basis of Disease, 7th subst: FULLPAGENAME. 556
3. Hamidov J.H., Oqilov A.T., Saidov T.M., Umumiybiologiyadan amaliy mashgʻulotlar, T., 1970; Kovannatomiya grudi, M., 1978.
4. Ahmedov N.K., Atlas. Odam anatomiyasi 2 jild, 2-j., 2005.
5. 1.Kagan Ilya Iosifovich “Yurakning klinik anatomiyasi” 2018.
6. A.Ahmedov, Oʻ.Mirsharapov, T.Sagatov, H.Rasulov “Anatomiya” Toshkent 2018.
7. Sharopov Oʻ.B., Gʻafforova F.K., Shodmonov U.I., Ichki kasalliklar, T., 2003.
8. Kent LK, et al. *Harv Rev Psychiatry*. 2009. PMID: 19968452 Review
9. Meincke U, et al. *Med Klin (Munich)*. 2006. PMID: 16685483 Review. German.
10. Bahall M. *BMC Psychiatry*. 2019. PMID: 30616551 Free PMC article.
11. Aaronson, P. I., Ward, J. P., Wiener, C. M., Schulman, S. P., Gill, J. S. 1999. Bir qarashda yurak-qon tomir tizimi Blekuell, Oksford.

12. Artman, M., Benson, D. V., Srivastava, D., Joel B. Shtaynberg, J. B., Nakazava, M. 2005. Yurak-qon tomir rivojlanishi va tug'ma nuqsonlar: molekulyar va genetik mexanizmlar. Blekuell, Malden.
13. Barret K.E., Bruks H.L., Barman S.M., Yuan J.X. - J. 2019. Ganongning tibbiy fiziologiyaga sharhi. McGraw-Hill, Nyu-York.
14. Burggren W.W., Keller B.B. 1997. Yurak-qon tomir tizimlarining rivojlanishi: organizmlarga molekulalar. Kembrij, Kembrij.